

Kıbrıs'ta Okullar Sorunu II: Limasol Türk İlkokulu

Ali DAYIOĞLU

Kıbrıs'ta okullar sorununun ikinci ayağını teşkil eden Limasol Türk İlkokulu konusu, Dipkarpaz Rum Ortaokuluyla ilgili olarak yaşanan gelişmelerde de görüldüğü gibi, Kıbrıs sorunu temelinde Kıbrıs Türk ve Rum liderliklerinin çatışan politikalarının bir yansımasını oluşturmaktadır. Bunun da ötesinde, konuyla ilgili olarak yaşanan sorunlar Kıbrıs Rum Liderliğinin Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasını açık bir şekilde ihlâl ettiğinin ve Dipkarpaz'da yaşayan Rumların kendi okullarında eğitim görebilmeleri için, başta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) olmak üzere, uluslararası platformlarda yaptığı girişimlerde öne sürdüğü tezlere aykırı düşüşünün önemli bir göstergesi niteliğindedir.

Uluslararası Belgelerde ve Kıbrıs Cumhuriyeti İç Hukukunda Eğitimle İlgili Düzenlemeler

Eğitim konusunun bireyler bakımından taşıdığı büyük önem nedeniyle uluslararası insan ve azınlık hakları belgelerinde konuyla ilgili düzenlemelere geniş yer verilmiştir. Her ne kadar Güney Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Türkler fiili bir azınlık grubu şeklinde değerlendirilseler bile, başta 1959-1960 Antlaşmaları olmak üzere çeşitli uluslararası belgelerde ve 1960 tarihli Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasında, Kıbrıs Türk toplumunun Cumhuriyet'in iki ortak kurucu unsurundan birisini oluştur-

duğu kabul edildiğinden dolayı, Güney Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Türklerin uluslararası hukukta da yansımaları bulan eğitim haklarını doğrudan azınlık haklarına yönelik belgeler yerine insan haklarıyla ilgili uluslararası belgelerden incelemek gerekmektedir. Bu noktadan hareketle, söz konusu belgelere baktığımız zaman konunun eşitlik ve ayırım gözetmeme ilkeleri çerçevesinde düzenlendiği, taraf devletlere herkesin eğitim hakkını güvence altına alma yükümlülüğü getirildiği, üstelik taraf devletlerin bu yükümlülüklerini yerine getirirken ana-babanın dinî ve felsefi inançlarını gözönünde bulundurmaları gerektiğine dikkat çekildiği görülmektedir. Bu çerçevede, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948'de kabul edilen "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi"nin 26. maddesinin (1). fıkrasında herkesin eğitim hakkına sahip olduğu belirtildikten sonra, (3). fıkrada ana-babaların, çocuklarına verilecek eğitimi seçmede öncelikle hak sahibi olduğu vurgulanmıştır.¹ Benzer düzenlemeler, Evrensel Bildirge'den farklı olarak taraf devletleri hukuken bağlayan² ve 16 Aralık 1966'da imzalanıp 3 Ocak 1976'da yürürlüğe giren "BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hak-

¹ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi için bkz. Ian Brownlie (ed.), *Basic Documents in International Law*, 2nd ed., Oxford, Oxford University Press, 1972, s. 145-149. Türkçe metin için bkz. Muzaffer Sencer, *Belgelerle İnsan Hakları*, İstanbul, Beta Basım, Yayım, Dağıtım A. Ş., 1988, s. 52-60.

² BM Genel Kurul kararı olduğundan dolayı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin hukuki bağlayıcılığı yoktur. Bildirge, kendisini tanıyan devletlere hukuki yükümlülükler getirmez. Bununla birlikte, Bildirge'nin üstün bir siyasi/ahlâki değeri vardır; insan haklarına saygılı olduğunu iddia eden her devletten Bildirge'ye bağlılık beklenir.

* Makalenin birinci bölümünü oluşturan "Dipkarpaz Rum Ortaokulu" konusu Dergi'nin bir önceki sayısına yayınlanmıştır.

lar Uluslararası Sözleşmesi”nde de yer almıştır. Kıbrıs Cumhuriyeti tarafından hiçbir çekiince konulmadan 9 Ocak 1967’de imzalanıp 2 Nisan 1969’da onaylanan Sözleşme’nin 13. maddesinin (1). fıkrası taraf devletlere herkeşe eğitim hakkı sağlama konusunda ödev yüklerken, yine aynı maddenin (3). fıkrasında konumuzla ilgili önemli bir düzenlemeye yer verilmiştir. Bu maddeye göre, taraf devletlerin, ana-babaların ya da –kimi durumlarda yasal vasilerin, devlet tarafından kurulanların dışında, devletçe konmuş ya da onanmış belli eğitim ölçülerine uyan okulları seçme özgürlüklerine saygı gösterecekleri belirtilmiştir.³

Konumuzla ilgili bir diğer önemli sözleşme BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation-UNESCO) tarafından hazırlanmıştır. UNESCO Genel Konferansı tarafından 14 Aralık 1960’da benimsenen ve 22 Mayıs 1962’de yürürlüğe giren “Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme”ye Kıbrıs Cumhuriyeti 9 Haziran 1970’te taraf olmuştur. Sözleşme’nin 1. maddesinin (b) fıkrasında, ayrımcılık teriminin, herhangi bir kişi ya da grubu düşük standartlı bir eğitimle sınırlamak üzere yapılan herhangi bir ayrımı, dışlamayı, sınırlamayı ya da yeğlemeyi içerdiği belirtildikten sonra, 3. maddede taraf devletlere eğitimde ayrımcılık içeren her türlü yasa hükmünü ve yönetsel yönergeyi kaldırma ve her türlü yönetsel uygulamaya son verme yükümlülüğü getirilmiştir. 4. maddenin (b) fıkrasında ise, taraf devletler, aynı düzeydeki tüm kamu eğitim kurumlarında eğitim standartlarının eşdeğerde olmasını ve yine sağlanan eğitimin niteliğine ilişkin koşulların eşdüzeyle tutulmasını güvence altına almayı kabul etmişlerdir.⁴

BM Örgütü bünyesinde kabul edilen ve konuyla ilgili olan bir başka önemli sözleşme ise, 20 Kasım 1989’da BM Genel Kurulu tarafından kabul edilip, 2 Eylül 1990’da yürürlü-

ğe giren “Çocuk Hakları Sözleşmesi”dir. 18 yaşından küçük çocukların haklarının düzenlendiği Sözleşme’yi, Kıbrıs Cumhuriyeti 5 Ekim 1990’da imzalayıp 7 Şubat 1991’de de onaylamıştır. Azınlıklara mensup çocukların dilsel ve kültürel haklarıyla ilgili düzenlemelere de yer veren ve taraf devletlere onların bu haklarını tanıma yükümlülüğü getiren Sözleşme’nin ayrımcılığın önlenmesi ve eşitliğin sağlanmasına yönelik diğer bazı hükümleri konumuz bakımından önem taşımaktadır. Buna göre, Sözleşme’nin 2. maddesinin (1). fıkrasında taraf devletlerin, Sözleşme’de yazılı olan hakları yetkileri altında bulunan her çocuğa kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasi ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetilmeksizin tanıdıkları ve taahhüt ettikleri belirtilmektedir. 28. maddenin (1). fıkrasında taraf devletlerin, çocuğun eğitim hakkını ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesini kabul ettikleri ifade edildikten sonra, 29. maddenin (1). fıkrasının (c) bendinde taraf devletlerin, çocuğun eğitiminin ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menş ulkenin ulusal değerlerine ve farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesine yönelik olmasını kabul ettikleri hususu düzenlenmektedir.⁵

Konuyla ilgili bir diğer önemli sözleşme “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)”dir. 4 Kasım 1950’de imzalanıp 3 Eylül 1953’te yürürlüğe giren Sözleşme’yi, Kıbrıs Cumhuriyeti 16 Aralık 1961’de imzalamış ve 6 Ekim 1962’de de onaylamıştır. Eğitim hakkı, Sözleşme’yle aynı tarihte yürürlüğe giren AİHS’ye Ek 1 Numaralı Protokol’ün 2. maddesinde düzenlenmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti, Ek Protokol’e, Sözleşme’yle aynı tarihte taraf olmuştur. Ek Protokol’ün 2. maddesinde, hiç kimsenin eğitim hakkının yadsınamayacağı, devletin eğitim ve öğretimle ilgili üstlendiği herhangi bir

³ BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi için bkz. Brownlie, *a.g.e.*, s. 151-161. Sözleşme’nin Türkçe metni için bkz. Sencer, *a.g.e.*, s. 52-60.

⁴ Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme için bkz. <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/p1cde.html>, 21.4.2006. Türkçe metin için bkz. Sencer, *a.g.e.*, s. 276-281.

⁵ Çocuk Hakları Sözleşmesinin Türkçe ve İngilizce metinleri için bkz. Tekin Akilloğlu, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, Ankara, A.Ü.S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları, 1995, s. 51-101.

işlevi yerine getirirken ana-babanın dinsel ve felsefi inançlarına uygun bir eğitim ve öğretim sağlama hakkına saygı göstereceği belirtilmiştir. Görüldüğü gibi, 2. maddede eğitim hakkından söz edilmekle birlikte, bu hakkın içeriğinden ve unsurlarından söz edilmemiştir. Bununla birlikte, AİHM, önüne gelen çeşitli davalarla ilgili olarak verdiği kararlarda bu hakkın içeriğini ve sınırlarını saptamıştır. Buna göre, Mahkeme, eğitim hakkının devlet tarafından düzenlenmesini kabul etmekle birlikte, bunun sınırını da çizmekte ve devletin yapacağı düzenlemenin hiçbir zaman eğitim hakkının özüne dokunmaması gerektiğini vurgulamaktadır.⁶ Devletin eğitim ve öğretimle ilgili üstlendiği işlevleri yerine getirirken ana-babanın dinsel ve felsefi inançlarına saygı göstereceği hükmünü de ele alan Mahkeme, demokratik topluma saygılı olan, insan onuruna aykırı düşmeyen ve çocuğun eğitim hakkını zedelemeyen felsefi inançların bu maddenin kapsamında değerlendirilebileceğini belirtmiş, dolayısıyla ana-babanın tüm felsefi inançlarının 2. maddenin korumasından yararlanamayacağını vurgulamıştır.⁷ Diğer yandan, Mahkeme, devletin, eğitim ve öğretim sürecinde dinsel ve felsefi nitelikte bilgi verebileceğini, ancak bu bilgilerin objektif, eleştirel ve çoğulcu bir nitelik taşıması gerektiğini belirterek, devletin fikir aşılama amacı izlemesini yasaklamıştır.⁸

Üzerinde durulması gereken bir diğer önemli husus, eğitim ve öğretimde ana-babanın dil konusundaki tercihinin 2. madde kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Konuyla ilgili olarak AİHM, 23 Temmuz 1968 tarihli *Belçika Dil Davasıyla* ilgili olarak verdiği kararında ana-babanın dil konusundaki tercihinin, devletin eğitim ve öğretimde ebeveynin dinsel ve felsefi inançlarına saygı göstermesi gerektiği yönündeki yükümlülük kap-

samında değerlendirmeyerek, devletin resmî dil dışında başka bir dille eğitim yaptırmak gibi bir zorunluluğunun söz konusu olmadığını belirtmiştir.⁹

Bu konu, Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin (GKRY) AİHS'nin çeşitli maddelerini ihlâl ettiği gerekçesiyle Türkiye aleyhine yaptığı dördüncü devlet başvurusu sırasında da gündeme gelmiştir. Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Rumlar bakımından ortaöğrenim olanaklarının bulunmadığı, dolayısıyla AİHS'ye Ek 1 Numaralı Protokol'ün 2. maddesinin ihlâl edildiği iddiasını inceleyen Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (AİHK), kuzeyde yaşayan Rumların, çocuklarının kendi kültürel ve etnik gelenekleri doğrultusunda, özellikle de Rumca eğitim görmele-ri yönündeki meşru isteklerinin karşılanmadığını belirtmiştir. Komisyon, kuzeyde yaşayan Rumlar bakımından ortaöğrenim olanaklarının tümden bulunmaması ve Kıbrıs Türk otorite-lerinin bu konudaki uygulamaları nedeniyle Ek Protokol'ün 2. maddesinde düzenlenen eğitim hakkının özünün ihlâl edildiğini vurgulamıştır (par. 275). AİHM ise, konuyla ilgili olarak verdiği kararında, 12 yaşına ulaşmış olan ve kuzeyde yaşayan her kişinin eğitimini Türkçe veya İngilizce sürdürebileceğini, bundan dolayı, Ek Protokol'ün 2. maddesi dar yorumlandığı zaman, konuyla ilgili herhangi bir ihlâl bulunmadığını ifade etmiştir. Bunun da ötesinde, Mahkeme, Belçika Dil Davasına atıfta bulunarak, eğitim hakkına saygının sağlanabilmesi için, 2. maddenin eğitimde kullanılacak dil konusunda bir düzenleme yapmadığına dikkat çekmiştir (par. 277). Bununla birlikte, Mahkeme, kuzeyde yaşayan Rumların çocuklarının ilkökul eğitimlerini Rumca eğitim veren bir

⁶ Yasemin Özdek, *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye*, 2. B., İstanbul, Kırmızıkağaz Yayınları, 2004, s. 307.

⁷ a.g.e., s. 307.

⁸ A. Feyyaz Gölcüklü ve A. Şeref Gözübüyük, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 2. B., Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, 1996, s. 379; Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve Oğuz Sancakdar, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Türkiye'nin İnsan Hakları Sorunu*, 2. B., Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2004, s. 534; Özdek, a.g.e., s. 308.

⁹ Belçika'da Fransızca konuşan bir grup aile, bazı devlet okullarında Fransızca eğitim yapılmasına olanak vermeyen düzenlemenin AİHS'nin 8. maddesinde düzenlenen özel yaşama ve aile yaşamına saygı hakkının, 14. maddesinde düzenlenen ayrımcılık yasağının ve AİHS'ye Ek 1 Numaralı Protokol'ün 2. maddesinde düzenlenen eğitim hakkının ihlâlini oluşturduğunu iddia ederek AİHM'ye başvurmuşlardır. Konuyla ilgili kararını veren AİHM, Ek Protokol'ün 2. maddesinde düzenlenen eğitim hakkının belirli bir dilde eğitim yapılıp yapılmamasıyla ilgili olmadığını belirtmiş, dolayısıyla da eğitim hakkının ihlâl edilmediği sonucuna varmıştır. Konuyla ilgili olarak bkz. Tezcan, Erdem ve Sancakdar, a.g.e., s. 534-535; Gölcüklü ve Gözübüyük, a.g.e., s. 380. Belçika Dil Davası için bkz. <http://www.arts.uwaterloo.ca/MINELRES/coe/court/Belglin.htm>, 7.5.2006.

ilkokulda aldıklarından dolayı, Rumca'nın dışında başka bir dilde ortaöğrenim olanaklarının varolduğu yönünde ortaya konulan iddiaları gerçekçi bulmamıştır. Mahkeme, Kıbrıslı Rum ebeveynlerin, çocuklarının eğitimlerini Rumca eğitim veren okullarda tamamlama isteklerine göndermede bulunarak, Rumca ilköğrenim olanağı sağlayan kuzeydeki yetkili otoritenin bu olanağı ortaöğrenim bakımından sağlamamasını eğitim hakkının ihlâli olarak değerlendirmiştir (par. 278).¹⁰ İlk bakışta bu karar eğitimde kullanılacak dil konusunda Mahkeme'nin önceki kararlarından farklılık gösterse de, AİHM'nin, başvuru hakkındaki kararını verirken konuyla ilgili bir başka ilkeye dayandığı görülmektedir. Buna göre, Ek Protokol'ün 2. maddesinde düzenlenen eğitim hakkı, devlet tarafından "belirli tür ve düzeyde eğitim kurumu oluşturulmasını isteme hakkını" değil, eğer oluşturulmuş ise, "bu okullarda eğitim görme ve buralara devam etme hakkını" içermektedir.¹¹ Bunun da nedeni, herkesin belirli bir hakkının güvenceye alındığını belirten AİHS'nin diğer maddelerinden farklı olarak, söz konusu maddenin "hiç kimsenin eğitim hakkı yadsınamaz" şeklinde negatif bir biçimde formüle edilmiş olması, dolayısıyla konuyla ilgili olarak devlete pozitif bir ödev yüklemekten çok, bu hakkı engellememe gibi negatif bir yükümlülük getirmesidir.¹²

Söz konusu uluslararası belgelerin yanı sıra, Kıbrıslı Türklerin eğitim hakkı iç hukuk belgelerince de güvence altına alınmıştır. Bu belgelerin başında Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası gelmektedir. Buna göre, Anayasa'nın 3.

maddesinde Cumhuriyet'in resmî dillerinin Rumca ve Türkçe olduğu belirtildikten sonra, eğitimle ilgili düzenlemeler 20 ilâ 87. maddelerde düzenlenmiştir. Konuyla ilgili esas düzenlemeyi getiren 20. madde şu hükümleri içermektedir:

"1. İlgili cemaat kanununa uygun ve yalnız Cumhuriyetin güvenliği veya Anayasa düzeni veya âmme selâmeti veya âmme nizamı veya âmme sağlığı veya âmme ahlâkı veya eğitim seviye ve niteliği yararı için veya, ana babanın çocuklarına dinî inançlarına uygun bir eğitim sağlamak hakları dahil olmak üzere, başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için lüzumlu formalitelere, şartlara veya tahditlere tabi olmak kaydı ile, her şahıs, öğretim veya eğitim görmek ve her şahıs veya müessese, öğretmek veya eğitmek hakkına sahiptir.

2. İlk eğitimi Elen ve Türk Cemaat Meclisleri kendi Cemaat İlk Okullarında parasız sağlayacaklardır.

3. İlk eğitim, ilgili cemaat kanununca tespit edilecek okul çağındaki bütün vatandaşlar için mecburidir.

4. İlk eğitimden gayri eğitim, lâyük ve uygun bulunan hallerde, Elen ve Türk Cemaat Meclislerince, ilgili bir cemaat kanunu ile tespit olunacak hüküm ve şartlara göre, sağlanacaktır."

Anayasa'nın 87. maddesinde ise şu düzenleme getirilmektedir:

"1. Cemaat Meclisleri, kendi Cemaatları bakımından, bu Anayasanın sınırları içinde ve bu maddenin 3'üncü fıkrası hükümleri mahfuz kalmak şartıyla,¹³ yalnız aşağıdaki konularda teşriî kuvveti kullanmak hakkına sahiptirler:

...

¹⁰ *Case of Cyprus v. Turkey*, (Application no. 25781/94), Judgment, Strasbourg, 10 May 2001.

<http://www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/2001/331.html>, 28.11.2005.

¹¹ Tezcan, Erdem ve Sancakdar, a.g.e., s. 534'ten Jens Meyer-Ladewig ve Herbert Petzold, *Der neue ständige Europäische Gerichtshof für Menschenrechte*, NJW, 1999, 1. ZP, Art. 2, No. 4.

¹² Söz konusu yerleşmiş içtihadı karşı, AİHM, *Campbell ve Cosans v. Birleşik Krallık Davasıyla* ilgili olarak verdiği kararda, 2. maddede düzenlenen devlete negatif yükümlülükler yanında, bazı pozitif ödevler de yüklediğini belirtmiş (par. 37), böylece maddenin uygulama alanını genişletmiştir. Özdek, a.g.e., s. 307. Davayla ilgili olarak bkz. *Campbell and Cosans v. The United Kingdom*, (Application no. 7511/76; 7743/76), Judgment, Strasbourg, 25 February 1982. <http://www.worldlii.org/eu/cases/ECHR/1982/1.html>, 14.5.2006.

¹³ 3. fıkra şöyle bir düzenleme içermektedir: "Bir Cemaat Meclisinin, bu maddenin 1'inci fıkrası ile kendisine verilen kuvveti kullanmak sureti ile, yapacağı herhangi bir kanun veya alacağı herhangi bir karar, hiçbir suretle, Cumhuriyetin güvenliği veya Anayasa düzeni veya âmme selâmeti veya âmme nizamı veya âmme sağlığı veya âmme ahlâkı yararına veya bu Anayasa ile herhangi bir şahsa sağlanan ana hak ve hürriyetlere aykırı hiç bir hükmü ihtiva etmez."

(b) *Bütün eğitim, kültür ve öğretim konuları...*”

Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının yukarıda belirtilen hükümleri dışında, konuyla ilgili diğer düzenlemeler Fası 166 İlköğretim Yasasında getirilmiştir. Yasa'nın 9. maddesinin (2). fıkrasında, Türk okulları için oluşturulacak Okul İdare Heyetinin (Encümeninin) başkan, başkan yardımcısı, Evkaf temsilcileri ile Bakanlar Kurulu tarafından Türk cemaati içerisinde yer alan ve ilköğretim konusunda yetkin olan kişiler arasından her bölgeden seçilecek altı kişiden oluşacağı belirtilmiştir. 107. maddenin (2). fıkrasında ise, Türklerin ilköğrenimleriyle ilgili konuların Türk okulları için oluşturulacak Okul İdare Heyetinin yetkisi ve görevi dahilinde bulunacağı ifade edilmiştir.¹⁴ Görüldüğü gibi, gerek 1960 Anayasasında, gerekse Fası 166 İlköğretim Yasasında eğitimle ilgili tüm konular Türk toplumunun kendi yetkisindedir.

Son olarak, Kıbrıs sorununa bir çözüm getirebilmek amacıyla hazırlanan Gali Fikirler Dizisi, Cuellar Belgesi ve Annan Planı gibi belgelerde eğitimle ilgili tüm konuların Türk ve Rum toplumlarının kendi yetki alanları içerisinde değerlendirildiğini ve bundan dolayı, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasında olduğu gibi, bu belgelerde ortak bir eğitim bakanlığının öngörülmediğini belirtmek gerekmektedir.

Konuyla İlgili Olarak Yaşanan Gelişmeler

Özellikle Dipkarpaz Rum Ortaokulunun Eylül 2004'te açılmasıyla birlikte Kıbrıs Türk ve Rum liderlikleri arasında başlıca polemik konularından birisini oluşturan Limasol'da bir Türk ilkokulu açılması meselesi, ilk kez, 1990'lı yıllarda Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan ve Kıbrıslı Türk üst kimliğini benimsemiş olan Roman (Çingene) kökenlilerin bir bölümü ile diğer bazı Kıbrıslı Türklerin çeşitli nedenlerden dolayı Güney Kıbrıs'a göç ederek Limasol'a yerleşmeye başlamalarıyla gündeme gelmeye başladı. Söz konusu kitlenin sa-

yca artması ve eğitim ihtiyacının belirmesi üzerine, BM Barış Gücünün (UNFICYP) 16 Haziran-10 Aralık 1995 döneminde Kıbrıs'taki faaliyetleriyle ilgili olarak BM Genel Sekreterinin Güvenlik Konseyine sunduğu 10 Aralık 1995 tarih ve S/1995/1020 sayılı raporda, GKRY'den, Kıbrıs'ın güneyinde yaşamakta olan Kıbrıs Türk topluluğu için Türk dilinin, edebiyatının ve kültürünün öğretilmesine yönelik uygun olanaklar yaratması çağrısında bulunuldu (par. 21/d).¹⁵ Söz konusu raporun ardından, 1996 yılında bir grup Kıbrıslı Türk'ün Limasol'da Türk ilkokulunun açılması yönünde GKRY yetkilileri nezdinde girişimlerde buldukları haberleri basına yansıdı. Buna göre, "Kıbrıs Kıbrıslılarıdır Derneği" Başkanı Ayhan Mehmet, 1996 yılında Limasol'da bir Türk ilkokulunun açılması için başta dönemin GKRY Başkanı Glafkos Klerides'e ve hükümet yetkililerine başvuruda bulduklarını, yaptıkları başvuruya olumlu yanıt aldıklarını, hatta Kıbrıslı Türklerin eğitim görmelerinin öngörüldüğü okulda tamirat yapıldığını açıkladı. Konu ile ilgili olarak KKTC yönetimi ile de temasa geçildiğini ve öğretmen talebinde bulunulduğunu belirten Ayhan Mehmet, güney ile kuzey arasındaki geçişlere izin verilmemesinden ve taraflar arasında varolan siyasi gerginlikten dolayı bu taleplerine olumlu yanıt verilmediğini, dolayısıyla okul sorununun çözümlenemediğini söyledi. Ayhan Mehmet, konuyu 2003 yılında Türk ve Rum yetkililerine tekrar aktarmalarına rağmen, okulun açılmasıyla ilgili herhangi bir girişimin yapılmadığını ifade etti.¹⁶

23 Nisan 2003'te kuzey ile güney arasındaki karşılıklı geçişlerin serbest bırakılmasının ardından hatırı sayılır bir Kıbrıslı Türk kitlesinin Limasol'da yaşamaya başlamasıyla bu konu yeniden gündeme geldi. Daha önce de belirtildiği gibi, Eylül 2004'te Dipkarpaz Rum Ortaokulunun açılması, konuyu başlıca tartışma konularından birisi haline getirdi. Bu çerçevede,

¹⁴ Fası 166 İlköğretim Yasası için bkz. *The Statute Laws of Cyprus, Elementary Education, Chapter 166 of the Laws*, London, C. F. Roworth Limited, 1959.

¹⁵ *Report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Cyprus (For the Period from 16 June to 10 December 1995)*, S/1995/1020, (10 December 1995). <http://un.int/cyprus/s19951020.htm>, 30.11.2005.

¹⁶ Zahide Kabaran, "Limasol'a Okul İstiyoruz!..", *Yenidüzen*, 1 Ekim 2004; Ali Cansu ve Yeliz K. Sarıca, "Türk Okulu İstiyoruz", *Kıbrıs*, 20 Mart 2005.

güneyde yaşayan Kıbrıslı Türkler, sayıları çok daha az olan Karpazlı Rumlar için, ilkokulun yanı sıra, ortaokulun da açıldığını, oysa Limasol'da sayıca önemli bir kitle oluşturan Kıbrıslı Türklerin bu olanaktan mahrum bırakıldıklarını dile getirmeye başladılar.¹⁷ Kıbrıslı Türk yetkililer ise, başta Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası olmak üzere, konuyla ilgili düzenlemeler getiren tüm belgelerin eğitim konusunu Türk ve Rum toplumlarının yetkisine bıraktıklarını, dolayısıyla Limasol'da bir Türk okulu açma ve yönetmenin Kıbrıs Türk toplumunun en doğal haklarından birisini oluşturduğunu belirttiler. Okulun açılmasının karşılıklılık ilkesinin bir gereği olduğunu savunan Kıbrıs Türk Liderliği, konuyla ilgili çeşitli girişimler başlattı.¹⁸

Güney Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıs Türk Liderliğinin bu yöndeki talep ve girişimleri GKRY tarafından birbiriyle çelişen açıklamalarla karşılandı. Buna göre, okulun açılmasıyla ilgili taleplerin gündeme gelmesinin ardından GKRY tarafından Ocak 2005'te yapılan ilk açıklamalarda söz konusu talebin olumlu karşılandığı belirtilmekle birlikte, okulun statüsünün ne olacağı, nasıl faaliyet göstereceği ve hangi organın yetkisi altında bulunacağı konularında ciddi sorunların bulunduğu ifade edildi. Bu çerçevede, dile getirilen en büyük sorun, okulun Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının 20 ilâ 87. maddelerinde düzenlendiği şekliyle Kıbrıs Türk toplumunun mu, yoksa 1993 yılında oluşturulan GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığının mı yetkisi altında faaliyet göstereceği idi.¹⁹

Türk ilkokulunun açılmasıyla ilgili tartışmalar sürerken, GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Kıbrıslı Türk öğrencilerin eğitim düzeylerini yükseltmek amacı doğrultusunda özel önlemler aldığını açıkladı. Bu önlemler çerçevesinde, Limasol'daki 18. İlköğretim Okulunda okuyan Kıbrıslı Türk öğrencilerle okul yönetimi ve aileler arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasına ve okul saatleri dahilinde öğrencilere Türk dili öğretilmesine yönelik olarak Kıbrıslı Türk ilköğretim öğretmenlerinin görevlendirileceği bildirildi ve Kıbrıs Türk basınına öğretmen arandığına ilişkin ilanlar verildi. Limasol'da Türk ilkokulu açılması talebine karşılık olarak GKRY'nin Rum ilkokulu bünyesinde Türk öğretmen istihdam etmeye yönelmesi üzerine bir açıklama yapan Başbakan Mehmet Ali Talat, Dipkarpaz Rum Ortaokulu ile İlkokulunun faaliyetleri nasıl yürütülüyorsa, Limasol'da açılması talep edilen Türk ilkokulunun faaliyetlerinin de aynı şekilde yürütülmesi ve Dipkarpaz'daki Rum okullarına uygulanan statünün Limasol'daki Türk okuluna da uygulanması gerektiğini belirtti. Limasol'da bir Türk okulu açmanın Kıbrıs Türk toplumunun işi olduğunu vurgulayan Talat, konuyla ilgili olarak Rum tarafının girişimlerini Kıbrıslı Türklerin 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasında yer alan haklarına tecavüz şeklinde değerlendirdi. Son olarak Talat, GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlı bir Türk okulunun açılması halinde Dipkarpaz'daki Rum okullarının statülerinin yeniden değerlendirileceğini belirtti ve söz konusu okulların yasayla KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığına bağlanabileceği uyarısında bulundu.²⁰

¹⁷ Gerçekten de, Dipkarpaz Rum İlkokulu ve Ortaokulunun eğitim ve öğretime başladığı 13 Eylül 2004'te ilkokulda 9, ortaokulda da 11 kayıtlı öğrenci varken (Ödül Aşık Ülker, "Evet'in Ardından Bir Tarihi Adım Daha!..", *Yenidüzen*, 14 Eylül 2004; Fayka Arseven, "Telleri Kopardalım!", *Yenidüzen*, 30 Ekim 2004), Kasım 2004 tarihi itibarıyla Limasol'daki anaokul, ilkokul ve ortaokullarda okuyan Kıbrıslı Türk çocukların sayısı sırasıyla 10, 63 ve 4 idi. "Güney'deki Okullarda 77 Kıbrıslı Türk Öğrenci Eğitim Görüyor!", *Yenidüzen*, 24 Kasım 2004.

¹⁸ Bu konuda bkz. "Başbakan Talat, Limasol'daki Türk Okulunun Açılmasını Talep Edecek", *Kıbrıs*, 10 Eylül 2004; "Limasol'a Türk Okulu Açmak İçin Girişimler Sürüyor", *Kıbrıs*, 15 Eylül 2004; "Serdar Denktaş, Limasol'da...", *Yenidüzen*, 25 Eylül 2004.

¹⁹ Bu konuda GKRY Başkanlık Komiseri Polakis Sarris ve Eğitim ve Kültür Bakanı Pefkios Georgiadis'in açıklamaları için bkz. "Güney'de Gündem; Limasol'a Türk Okulu", *Yenidüzen*, 12 Ocak 2005.

²⁰ Başbakan Mehmet Ali Talat'ın söz konusu açıklamaları için bkz. Yeliz K. Sarıca, "Papadopoulos'un Okul Oyunu", *Kıbrıs*, 17 Mart 2005; "Talat: Limasol'da Türk Okulu Açma Kıbrıs Türk Toplumunun İşidir", *Kıbrıs*, 18 Mart 2005; Ali Cansu ve Yeliz K. Sarıca, "Türk Okulu İstiyoruz", *Kıbrıs*, 20 Mart 2005. GKRY'nin Limasol'da Türk ilkokulu açmaya yanaşmaması ve bir Rum ilkokulunda Kıbrıslı Türk öğrencilere Türk dili eğitimi verilmesi için kendi Eğitim Bakanlığı bünyesinde öğretmen istihdam etmeye yönelmesi Kıbrıs Türk Liderliğinin yanı sıra, Kıbrıs Türk Öğretmenler Sendikasının (KTÖS) da büyük tepkisini çekti. Sendika tarafından yapılan açıklamada, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının eğitimle ilgili tüm konuların yönetimini Türk ve Rum toplumlarına verdiği belirtilerek, GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığının, Anayasa'ya aykırı olmasına rağmen, kendi bünyesinde Kıbrıslı Türk öğretmen istihdam etmeye çalışmasının Kıbrıslı Türklerin, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasındaki haklarına bir saldırı olarak kabul edildiğine dikkat çekildi. GKRY'nin konuyla ilgili yaklaşımını ırkçı bir anlayış

Konuyla ilgili olarak yapılan karşılıklı açıklamaların ardından, GKRY, sürpriz bir şekilde, Limasol'da yaşayan Kıbrıslı Türkler için bir Türk ilkokulunun açılacağına ilişkin taahhütte bulunduğu mektubu 31 Mart 2005'te BM Barış Gücüne ilettiler. Bu gelişme üzerine BM Barış Gücü, bu taahhüdün nasıl uygulanacağına ilişkin olarak GKRY'nin yetkili organlarıyla görüşmeler başlattığını açıkladı.²¹

Türk ilkokulunun açılacağına yönelik açıklamalarda bulunulmasına rağmen, GKRY'nin konu ile ilgili tavrının değişeceğine ilişkin gelişmeler birbirini izledi. Bu gelişmelerden birincisi, Rum Yönetimi tarafından Limasol'da yaşayan Kıbrıslı Türk ailelere yönelik olarak bir anket yapıldığı iddiasının ortaya atılmasıydı. Rum Yönetimi, söz konusu anketin sonuçlarına dayanarak, Kıbrıslı Türk ailelerin, çocuklarının Rum okullarında eğitim görmelerini istediklerinin ortaya çıktığını iddia etti.²² Diğer bir gelişme ise, GKRY Eğitim ve

olarak değerlendiren Sendika, bu anlayışın yıllardır Kıbrıslı Türk ayrılıkçılarla işbirliği yapan bir anlayış olduğunu ve Ada'yı kalıcı bölünmeye götürdüğünü, yine bu siyasi anlayışın Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasını çiğneyen ve Kıbrıs Cumhuriyeti makamlarının ırkçı bir anlayışla işgal edildiğini açıklıkla ortaya koyan bir siyasetin ürünü olduğunu belirtti. "Öğretmenlerimiz Ayağa Kalktı", **Yenidüzen**, 19 Mart 2005.

²¹ **Report of the Secretary-General on the United Nations Operation in Cyprus (For the Period from 21 May to 24 November 2005)**, S/2005/743, (29 November 2005).

<http://www.un.org/Docs/sc/sgrupos.htm>, 26.4.2006. GKRY'nin Limasol'da Türk ilkokulunun açılacağına ilişkin taahhütte bulunmasının ardından bir açıklama yapan Başbakan Mehmet Ali Talat, okulda KKTC Eğitim ve Kültür Bakanlığının belirleyeceği müfredat doğrultusunda ve yine Bakanlığın atayacağı öğretmenlerin gözetiminde eğitim-öğretimin yapılmasının şart olduğunu, bunun tersinin olması halinde bu durumun Dıpkarpaz'daki Rum okulları bakımından da geçerli olacağını, dolayısıyla Rum tarafının tutumunu buna göre belirlemesi gerektiğini vurguladı. Başbakan Yardımcısı, Dışişleri ve Savunma Bakanı Serdar Denktaş da, Limasol'da açılması öngörülen okulun karşılıklılık ilkesi temelinde faaliyet göstermesi gerektiğini, Rum tarafının Dıpkarpaz Rum Ortaokulundaki uygulamaların dışında bir tutum izlemesi halinde KKTC'nin bu konudaki tavrının değişebileceğini belirtti. "Limasol Türk Okulu Açılıyor", **Yenidüzen**, 7 Nisan 2005.

²² Söz konusu iddia GKRY tarafından Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonuna (The European Commission against Racism and Intolerance-ECRI) sunulan ülke raporunda dile getirildi. Buna göre, GKRY tarafından, Limasol'da bir Türk okulu açma kararı alındığı, bu konuda çocukların ailelerinin görüşlerinin dinlendiği, yapılan araştırmanın ardından ailelerin, çocuklarının Türk okulu yerine devlet okullarında eğitim görmelerini tercih ettikleri iddia edildi (par. 63). The European Commission against Racism and Intolerance, **Third Report on Cyprus**, (Adopted on 16 December 2005). Bu konuda ayrıca bkz. Ali Cansu ve Yeliz K. Sarıca, "Limasol'da Türkler Okul İçin İsrarlı", **Kıbrıs**, 12 Mayıs 2005. Bununla birlikte, Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat, BM Barış Gücünün anketle 50 Kıbrıslı Türk çocuğunun ayrı Türk okulu istediklerini ortaya çıkardığını, buna karşın Rum Yönetiminin bu anketi

Kültür Bakanlığının Güney Kıbrıs'taki okullarda öğrenim gören Kıbrıslı Türk öğrencilerle ilgili çeşitli önlemler aldığını belirtmesiydi. Toplam 10 başlık altında toplanan bu önlemler arasında, halen burs alanlara burs verilmesinin sürdürülmesi, Kıbrıslı Türk öğrencilere bedava Türkçe ve Rumca dersleri verilmesi, okullarda Türk ve Rum öğretmenlerin görevlendirilmesi gibi hususlara yer verilmekle birlikte, Kıbrıslı Türk öğrenciler için herhangi bir okulun açılmasından söz edilmemekteydi.²³ Üçüncü gelişme, GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığının Limasol'daki Türk öğrencilere yardımcı olmak gerekçesiyle bazı Kıbrıslı Türk öğretmenleri görevlendirmesiydi. Konuyla ilgili olarak bir açıklama yapan GKRY Eğitim ve Kültür Bakanı Pefkios Georgiadis, atamaları yapılan bu öğretmenlerin Limasol'daki Kıbrıslı Türk öğrencilere Türk okuluna kayıt yaptırmayı isteyip istemediklerini soracaklarını ve verilen yanıtlara göre sınıfların oluşturulacağını ifade etti. Bu açıklama Rum Yönetiminin Türk ilkokulunu açma gibi bir niyet taşımadığını göstermekteydi. Bununla birlikte, Georgiadis, okulun açılacağını, ancak Kıbrıs Türk tarafının okulun çalışmasına hiçbir şekilde karışamayacağını, okulun Limasol Kaymakamı başkanlığında, veliler ile Eğitim ve Çalışma Bakanlıklarının temsilcilerinin de yer alacağı bir konsey tarafından yönetileceğini, ders kitaplarının bazılarının BM aracılığıyla Kuzey Kıbrıs'tan, geriye kalanlarının da Türk okullarının bulunduğu Yunanistan'dan getirileceğini belirtti.²⁴

Konuyla ilgili bu gelişmeler GKRY'nin gerçekte Türk okulu açma gibi bir niyet taşımadığını, gelebilecek uluslararası baskılara karşı eğer okulun açılmasına onay vermek zorunda kalırsa, bu okulun faaliyet ve yönetiminin, öğretmenlerin atanmasının, müfredat ile okutulacak ders kitaplarının belirlenmesinin GKRY

değersiz bularak yeni bir anket yaptırdığını, söz konusu ankette tek bir Kıbrıslı Türk'ün bile Türk okulunda eğitim almayı istemediği sonucunun ortaya çıktığının açıklandığını, oysa söz konusu anketin sonuçlarının inandırıcılıktan çok uzak olduğunu belirtti. Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat'ın konuyla ilgili açıklamaları için bkz. "Cumhurbaşkanı Talat: Limasol'da Türk Okulu Açılmalı, Aksi Halde Konuyu Uluslararası Platforma Taşımaya Götürülecek", **Kıbrıs**, 21 Eylül 2005.

²³ Söz konusu önlemlerle ilgili olarak bkz. "Kıbrıslı Türk Öğrencilerle İlgili Tedbirler", **Kıbrıs**, 22 Nisan 2005.

²⁴ "Limasol'daki Türk Okuluna Atama", **Kıbrıs**, 5 Eylül 2005.

Eğitim ve Kültür Bakanlığının yetkisi dahilinde bulunacağını göstermişti. Bu duruma Kıbrıs Türk tarafından tepkiler gecikmedi. Konuyla ilgili bir açıklamada bulunan Başbakan Ferdi Sabit Soyer, Dipkarpaz Rum Ortaokulunun güneydeki müfredat çerçevesinde, GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığının görevlendirdiği öğretmenlerle ve Bakanlığın saptadığı ders kitaplarıyla faaliyet gösterdiğini, buna karşın Rum tarafının açılacağı belirtilen Türk ilkokuluna öğretmen atamasının ve okutulacak ders kitaplarını belirlemesinin gerek 1960 Anayasasına, gerekse Kıbrıs'ın iki toplumlu karakterine aykırı olduğunu, dolayısıyla da kabul edilemeyeceğini bildirdi. GKRY'nin konuyla ilgili tutumunu "anadilde eğitim hakkını yok etmeye çalışan gerici bir zihniyetin" "faşizan bir girişimi" olarak nitelendiren Soyer, bu girişimin "Miloseviç'in Sırbistan'da, Jivkov'un Bulgaristan'da yaptıklarından farklılık taşımadığını" belirtti. Soyer, son olarak, GKRY'nin konuyla ilgili tutumunu devam ettirmesi halinde Dipkarpaz Rum Ortaokulu ile İlkokulunun yasayla KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığının bünyesine alınmalarının gündeme gelebileceği uyarısında bulundu.²⁵

Bu tartışmalar sürerken, GKRY, güneyde yaşayan Kıbrıslı Türklerin eğitimi ile ilgili konuları kendi Eğitim Bakanlığı bünyesinde düzenleme niyeti çerçevesinde, Limasol'da bir Türk ilkokulu yerine, Rum okulu bünyesinde Türkçe dil bilgisi verilen bir Türk sınıfı açma kararı aldı. GKRY tarafından konuyla ilgili olarak yapılan açıklamada Limasol'da yaşayan Kıbrıslı Türklere yönelik olarak yapılan ankette Kıbrıslı Türklerin Türk okulu istemedikleri sonucunun ortaya çıktığı, bu nedenle Rum okulu bünyesinde sınıf açma kararı alındığı, ancak yine de Kıbrıslı Türklerin ilgi göstermesi ve en az 5 öğrencinin kayıt yaptırması halinde ileride böyle bir okulun

açılacağı belirtildi.²⁶ Sınıfın faaliyet esaslarına gelince, söz konusu sınıfta din ve tarih gibi derslerin dışında, Kıbrıslı Türk öğrencilere Rum öğrencilerin aldığı derslerin aynılarının verileceği, buna ilaveten Kıbrıslı Türk öğrenciler için Türkçe dersi açılacağı ifade edildi. Ayrıca, Limasol'daki 18. İlköğretim Okulunda okuyan Kıbrıslı Türk öğrencilerle okul yönetimi ve aileler arasında sağlıklı bir iletişim kurulmasına ve okul saatleri dahilinde öğrencilere Türk dili öğretilmesine yönelik olarak görevlendirildikleri iddia edilen Kıbrıslı Türk öğretmenlerin bu sınıfta ders verecekleri açıklandı. GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığı, sınıf için üç tane Kıbrıslı Türk, dört tane de Türkçe bilen Kıbrıslı Rum öğretmenin görevlendirildiğini iddia ederken,²⁷ Kıbrıs Türk tarafından yapılan açıklamalarda görevlendirilen Kıbrıslı Türk öğretmen sayısının iki, Rum öğretmen sayısının da bir olduğu belirtildi.²⁸ Burada dikkat çeken husus, Kıbrıs Türk tarafından kendilerine gelebilecek herhangi bir baskıya karşı isimleri açıklanmayan Kıbrıslı Türk öğretmenlerin alanlarının ilkokul öğretmenliği olmamasıydı.

Kıbrıslı Türklerin Limasol'da Türk ilkokulunun açılması yönündeki taleplerinin önüne geçilemek için, GKRY tarafından bir yandan Kıbrıslı Türklere baskı uygulandığına ilişkin haberler gündeme gelirken, bir yandan da Rum okullarına giden Kıbrıslı Türk öğrencilere kahvaltı ve öğle yemeği verilmeye başlanarak Rum okulları cazibe merkezi haline getirilmeye çalışıldı. Bunlardan daha da önemlisi, Rum Yönetimi, Limasol'daki Kıbrıslı Türklerin önemli bir bölümünü oluşturan Romanların objektif kimliklerine vurgu yaparak Kıbrıslı Türk üst kimliklerini terk etmelerini sağlamaya ve Türkçe

²⁶ "Limasol'daki Türk Okulu KKTC ve Rum Tarafı Arasında Çatışmaya Döndü", *Kıbrıs*, 11 Eylül 2005; "Okul Krizi", *Yenidüzen*, 11 Eylül 2005.

²⁷ GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığı bu yöndeki iddiasını, Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu tarafından 16 Aralık 2005'te kabul edilen GKRY hakkındaki Üçüncü Ülke Raporuna ilişkin olarak GKRY'nin sunduğu karşı görüş ve verdiği ek bilgilerin aktarıldığı bölümde dile getirmiştir.

²⁸ Konuyla ilgili olarak KTÖS Genel Sekreteri Şener Elcil'in açıklamaları için bkz. "KTÖS'ten, Rum Anayasa Mahkemesi'ne Dava", *Halkın Sesi*, 13 Aralık 2005; "Eğitim Hakkı İçin Mahkeme", *Yenidüzen*, 13 Aralık 2005; "Rum Anayasa Mahkemesi'nde Dava Açılıyor", *Kıbrıs*, 13 Aralık 2005.

²⁵ Başbakan Ferdi Sabit Soyer'in konuyla ilgili açıklamaları için bkz. Hüseyin Ekmekçi, "Dipkarpaz'daki Adımı Geri Çekeriz", *Kıbrıs*, 6 Eylül 2005.

eğitim görme yönünde talepte bulunmalarını önlemeye yöneldi.²⁹

²⁹ GKRY'nin bu konuda bir ölçüde başarı kazandığı KKTC Cumhuriyet Meclisinden bir grup milletvekilinin, başta okul konusu olmak üzere, Limasol'da yaşayan Kıbrıslı Türklerin yaşadıkları sorunlarla ilgili bilgi toplamak amacıyla Eylül 2005'te Limasol'a yaptıkları inceleme gezisi sırasında da gözlemlenmiştir. Gezi sırasında milletvekilleriyle görüşen kimi kişiler Türkçe'nin anadilleri olmadığını belirterek kendilerini "gurbet" olarak nitelendirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak bkz. Sevdiye Gökaydın, "Milletvekillerimiz Limasol'da", **Yenidüzen**, 28 Eylül 2005; Sevdiye Gökaydın, "Limasol'daki Dram!", **Yenidüzen**, 29 Eylül 2005.

Konu aslında, ister hukuki, isterse fiili olsun, azınlıklar bakımından çok önemli bir nitelik taşıyan kimlik meselesini gündeme getirmektedir. Bu açıdan kimlik, bireysel kimlik-kolektif kimlik, objektif kimlik-subjektif kimlik ve alt kimlik-üst kimlik şeklinde üç açıdan sınıflandırılabilir. Buna göre, bireysel kimlik, azınlığa mensup kişinin kimliği iken, kolektif kimlik de azınlık grubunun bütün olarak kimliğidir. Objektif kimlik-subjektif kimlik ayrımına baktığımız zaman, objektif kimliğin bir kişinin doğuştan sahip olduğu tarihsel-antropolojik kimliğini oluşturduğu, dolayısıyla irade dışı bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Subjektif kimlik ise, kişinin kendi tercihine bağlı olarak sonradan kendi özgür iradesiyle seçtiği kimliğidir ve bu kimlik objektif kimlikten farklılık gösterebilir. Üçüncü grubu oluşturan alt kimlik-üst kimlik ayrımına gelince, alt kimlik kişinin içinde dünyaya geldiği grubun kimliğidir. Dolayısıyla, alt kimlik objektif kimlikle özdeşdir. Üst kimlik ise, bir devletin vatandaşına empoze etmeye çalıştığı kimlik olup vatandaşla denk düşer.

Ana hatlarıyla sınıflandırmaya tabi tuttuğumuz bu kavramların zaman zaman birbirlerinin yerlerine geçtikleri de görülmektedir. Buna göre, kişi, alt kimliği olan objektif kimliğini reddederek devletin kendisine benimsetmek istediği üst kimliği kabul edebilir. Bu durumda üst kimlik o kişinin subjektif kimliği olur. Gönüllü asimilasyon anlamına gelen bu durum dışında, bir ülkedeki veya bölgedeki alt kimliklerden birine mensup olan bir kişi hiyerarşik olarak daha üstün gördüğü bir başka etnik alt kimliği subjektif kimlik olarak benimseyebilir. Bu konuda bkz. Baskın Oran, **Türkiye'de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İchtihat, Uygulama**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2004, s. 26-30; Baskın Oran, **Küreselleşme ve Azınlıklar (Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler 3. Sınıf Milliyetçilik ve Azınlıklar Dersi Vize Sonrası Notları)**, 3. B., Ankara, İmaj Yayıncılık, 2000, s. 75-77. Kimlik konusunda çok ilginç bir örnek oluşturan Bulgaristan'daki Pomak azınlığın durumuyla ilgili olarak bkz. Ali Dayıoğlu, **Toplama Kampından Meclis'e, Bulgaristan'da Türk ve Müslüman Azınlığı**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005, s. 62-73.

Konumuz olan Kıbrıs'taki Romanlarla ilgili olarak şunlar söylenebilir: Bilindiği gibi, Romanlar, Hint kökenli bir azınlık grubu olup 5. yüzyıldan itibaren orta ve özellikle kuzeybatı Hindistan'dan göç ederek Avrupa kıtasına yayılmışlardır. Kıbrıs'ı da bir yaşam alanı olarak seçen Romanların bir bölümü Türklerle birarada yaşamının etkisiyle Müslümanlığı ve subjektif kimlik olarak da Kıbrıslı Türk kimliğini benimsemiştir. 1974 yılında Ada'nın fiilen ikiye ayrılmasından sonra kuzeyde yaşamayı seçen bu grubun kimi mensupları bir yandan yaşadıkları ekonomik sorunlar, bir yandan da zaman zaman karşılaştıkları ayrımcı davranışlar nedeniyle güneye, özellikle de Limasol'a göç etmeye başlamışlar ve burada önemli bir kitle oluşturmuşlardır. Objektif kimliği Kıbrıslı Türk olan topluluk da hesaba katıldığında, Türkçe konuşan kitlenin sayıca artması, bunun sonucunda da Türk okulunun açılması gibi isteklerde bulunması üzerine, GKRY'nin, bu topluluğu bölebilmek, dolayısıyla da isteklerinin önüne set çekebilmek amacıyla subjektif kimlik olarak Kıbrıslı Türk kimliğini benimsemiş olan Romanların objektif kimliklerine vurgu yapmaya, böylece bu kimliklerine sahip çıkmasını sağlamaya çalıştığını düşünmek mümkündür. Bununla birlikte, Romanların, içinde yaşadıkları hemen hemen her toplumda ciddi bir ayrımcılığa uğradıkları, bundan dolayı özellikle son dönemlerde zaman zaman kendi objektif kimliklerine sahip çıkma yönünde hareket ettikleri gerçeği gözönünde bulundurulduğunda, Kıbrıs'taki Romanlar bakı-

Konunun KTÖS Tarafından GKRY Yüksek Mahkemesine Götürülmesi ve GKRY'nin Konuyla İlgili İşlem ve Uygulamalarının Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasası Bakımından İncelenmesi

Başta Cumhurbaşkanlığı makamı olmak üzere Kıbrıs Türk tarafından gelen tepkilere rağmen,³⁰ GKRY'nin Limasol'da bir Türk okulu açma konusunda herhangi bir girişimde bulunmaya yönelmemesi ve meseleyi Rum okulu bünyesinde Türkçe dil bilgisi verilen bir sınıf açarak halletmek istemesi, üstelik bu sınıfın yönetim ve faaliyetiyle ilgili her türlü karar alma yetkisinin GKRY Eğitim ve Kültür Bakanlığına verilmesi üzerine KTÖS, Kıbrıslı Türklerin 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasından kaynaklanan eğitim haklarının gaspedildiği gerekçesiyle GKRY Bakanlar Kurulu ile Eğitim ve Kültür Bakanlığını temsilen Başsavcılığa karşı, Anayasa'nın 146. maddesi uyarınca, Yüksek Mahkeme'de, 14 Aralık 2005 tarihinde dava açtı.³¹

mından da benzer bir eğilimin söz konusu olduğunu veya olabileceğini de dikkate almak gerekmektedir.

³⁰ Örneğin, Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat, Rum Yönetimini Karpaz'daki Rum okullarıyla aynı şartlarda bir Türk okulu açmak için önlem almaya çağırarak, bunun olmaması halinde konunun uluslararası platformlara taşınacağını açıkladı. "Cumhurbaşkanı Talat: Limasol'da Türk Okulu Açılmalı, Aksi Halde Konuyu Uluslar Arası Platforma Taşımaya Götürülecek", **Kıbrıs**, 21 Eylül 2005.

³¹ "Çok Ciddi Anayasal İhlaller Var", **Yenidüzen**, 15 Aralık 2005; "Dava Türkçe, Duruşma 9 Şubat'ta", **Kıbrıs**, 15 Aralık 2005. 9 Şubat 2006'da ilk duruşması yapılan davanın görüşülmesi çeşitli gerekçeler öne sürülerek önce 5 Nisan 2006'ya, ardından 5 Mayıs 2006'ya, sonra da 8 Haziran 2006'ya ertelendi. Bkz. Simon Bahçeli, "Turkish Cypriots to Sue over School", **Cyprus Mail**, 9 Şubat 2006; Yeliz K. Sarıca, "Mahkemede Duruşma Dışarıda Eylem Yapıldı", **Kıbrıs**, 10 Şubat 2006; "Eğitim Hakkı İçin Mahkeme Önünde", **Yenidüzen**, 10 Şubat 2006; "KTÖS Üyeleri Mahkeme Önünde Eylem Yaptı", **Afrika**, 10 Şubat 2006; "KTÖS'ün Güneyde Açtığı Dava Ertelendi", **Kıbrıs**, 6 Mayıs 2006; "KTÖS'ün Güney'de Açtığı Dava Yine Ertelendi", **Yenidüzen**, 6 Mayıs 2006.

KTÖS ve KTÖS Genel Sekreteri Şener Elcil adına Avukat Öner Şerifoğlu tarafından açılan davada Mahkeme'den şu istemlerde bulunuldu:

- Kıbrıs Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu ve/veya Eğitim ve Kültür Bakanlığı tarafından Limasol'da Türk okulu ve/veya Rum okulu içerisinde Türkçe konuşan çocuklarla ilgili sınıf açılması ile ilgili aldıkları karar ve/veya yaptıkları her türlü işlemin başından itibaren sakat ve/veya geçersiz olduğuna ve/veya herhangi bir hukuki sonuç doğurmayacağına;
- Kıbrıs Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu ve/veya Eğitim ve Kültür Bakanlığının Kıbrıslı Türklerin eğitim hakları ile ilgili düzenleme yapmak ve/veya okul açmak ve/veya öğretmen istihdam etmek yetkisinin bulunmadığına;
- Kıbrıslı Türklerin ilköğretimleri ile ilgili her türlü işlem yapma ve/veya karar alma münhasır yetkisinin Türk Cemaat Meclisine ve/veya Türk Cemaatine ait olduğuna karar verilmesi.

Davada, öncelikle, Limasol'daki bir Rum okulunda Kıbrıslı Türk öğrencilerin eğitim görmeleri için sınıf açılmasına ilişkin karar alan Bakanlar Kurulunun yapı ve yetkisinin 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasına aykırılığı gündeme getirildi. Buna göre, Anayasa'nın 46. maddesi uyarınca Bakanlar Kurulunun 7 Rum ve 3 Türk bakandan oluşması gerekirken, bugün üye sayısı 11'e çıkarılan söz konusu kurulun tümüyle Rumlardan oluştuğu belirtildi. Dolayısıyla, Anayasa'ya aykırı bir şekilde oluşturulmuş olan Bakanlar Kurulunun aldığı bir kararın geçersizliği gündeme getirildi. Ayrıca, konuyla doğrudan ilgili bakanlık olan Eğitim ve Kültür Bakanlığının Anayasa'da yer almayıp 47/1993 sayılı yasayla oluşturulduğuna dikkat çekildi. Bu noktada, Bakanlığın kurulmasını öngören yasanın, Anayasa'nın 62. maddesinin (2). fıkrasında belirtildiği şekliyle, % 30'u Türk üyelerden oluşması gerekirken, bugün tümüyle Rumlardan oluşan Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmesi nedeniyle Anayasa'ya aykırı olduğu vurgulandı.³²

Davada üzerinde durulan bir diğer husus Anayasa'nın 6. maddesiyle ilgiliydi. 6. maddede, Temsilciler Meclisinin veya Cemaat Meclislerinden herhangi birisinin hiçbir kanun veya kararı ile yürütme kuvveti kullanan veya idari görevler yerine getiren herhangi bir organın, makamın veya şahsın işlem ve kararlarının herhangi bir cemaat veya cemaatin bir ferdi aleyhine ayrımcılık teşkil edemeyeceği hususunun düzenlenmiş olmasına karşın, Eğitim ve Kültür Bakanlığı kurularak Türk Cemaat Meclisinin münhasır yasama yetkisine giren eğitim konusunda Kıbrıslı Türkler aleyhine ayrımcılık içeren bir karar alınması ve bunun uygulanması söz konusu maddenin ihlâli olarak değerlendirildi.

(Dava dosyasının bir kopyasını elde etmemi sağlayan KTÖS Genel Sekreteri Sn. Şener Elcil'e teşekkür ederim).

³² Bilindiği gibi, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının 62. maddesinin (1). fıkrasında, Temsilciler Meclisinin üye sayısının 50 olacağı, (2). fıkrasında ise bu 50 üyenin % 70'inin Rum, % 30'unun da Türk üyelerden oluşacağı belirtilmişti. Fakat, 1974 yılı sonrasında GKRY, ülke nüfusunun artmasını gerekçe göstererek, tek taraflı yaptığı bir değişiklikle Temsilciler Meclisindeki Rum üyelerin sayısını 56'ya çıkarttı.

Gündeme getirilen bir başka husus, konuya ilişkin alınan karar ve yapılan işlemlerde kullanılan dille ilgiliydi. Buna göre, Anayasa'nın 3. maddesinin (1). fıkrasında Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmî dillerinin Türkçe ve Rumca olduğunun belirtilmesine, (2). fıkrada da yasama, yürütme ve yönetimle ilgili işlem ve belgelerin her iki resmî dilde yazılacağı ve Anayasa'nın açıkça gerekli kıldığı hallerde Resmî Gazete'de yayınlanmak suretiyle ilan edileceği hükmünün düzenlenmesine rağmen, konuyla ilgili karar ve işlemlerde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin resmî dillerinden birisi olan Türkçe'nin hiç kullanılmadığı, üstelik konu hakkındaki kararın Resmî Gazete'de yayınlanmadığı hususları gündeme getirildi

Bunların dışında, konuyla doğrudan ilgili olan Anayasa'nın 20. ve 87. maddelerinin ihlâlüne de değinildi. Buna göre, 20. maddenin (2). fıkrasında Türk ve Rum Cemaat Meclislerinin ilk eğitimi kendi cemaat ilkokullarında sağlayacakları hükmünün düzenlenmiş olmasına rağmen, yapısı Anayasa'ya aykırı olan Bakanlar Kurulunun kararı ile bir Rum ilkokulu bünyesinde Türk çocukları için sınıf açılması, üstelik Kıbrıslı Türk çocuklarının eğitimleriyle ilgili konuların düzenlenmesinin yine Anayasa'ya aykırı bir şekilde oluşturulmuş olan Eğitim ve Kültür Bakanlığına bırakılması işlemlerinin Anayasa'ya aykırılığı gündeme getirildi. Bununla bağlantılı olarak, söz konusu sınıfın açılmasının, Anayasa'nın 87. maddesinin (1). fıkrasında düzenlendiği şekliyle, Türk Cemaat Meclisinin eğitim, kültür ve öğretim konularında münhasır yasama yetkisine bir tecavüz oluşturduğu, dolayısıyla da yetkisiz bir işlem şeklinde değerlendirilmesi gerektiği vurgulandı.

Davada gündeme taşınan bir diğer husus, Anayasa'nın değiştirilmesiyle ilgili düzenlemeler getiren 182. maddeyle ilgilidir. 182. maddede, Anayasa'nın Ek III'ünde gösterilen maddeler veya bu maddelerin kısımları Anayasa'nın temel maddeleri olarak değerlendirilmekte, bu maddelerin gerek değiştirme, gerek ilave, gerekse kaldırma suretiyle tadil edilemeyecekleri belirtilmektedir. Davada dayanak yapılan ve yukarıda belirtilen Anayasa'nın 3/1., 3/2., 46.,

62/2. ve 87/1. maddeleri Ek III'te belirtilen maddeler arasında bulunduğundan dolayı, bunların değiştirilmesi Anayasa'nın açık ihlâli anlamına gelmektedir. Bu değişiklik işlemlerinin Anayasa'ya aykırı olmasının dışında, bu değişiklikler yalnızca Rumca olarak Resmî Gazete'de yayımlandığından dolayı, bu durum, Anayasa'nın, Türkçe metnin de asıl olduğunu ve Rumca metin ile aynı geçerliliğe ve hukuki değere sahip olduğunu belirten 180. maddesine de aykırıdır.³³ Dolayısıyla, Türk üyelerin yer almadığı bir parlamentonun Anayasa'yı değiştirme yetkisinin bulunmadığı bir yana, söz konusu işlemlerin de Anayasa'ya ciddi aykırılıklar içerdiği, Türk üyelerin bulunduğu bir parlamentonun dahi bu gibi işlemlerde bulunamayacağı açıktır.

Yüksek Mahkeme gündemine getirilen bir başka konu fırsat eşitliği ile ilgilidir. Buna göre, Limasol'da Rum okulu bünyesindeki bir sınıfta yeterlilikleri ve isimleri gizlenen öğretmenler tarafından eğitim yapılmasının Kıbrıslı Türk çocukların eğitim-öğretim ile fırsat eşitliği haklarının ihlâli anlamını taşıdığı belirtilmiştir.

Son olarak, GKRY'nin konuyla ilgili uygulamalarının, Anayasa'nın yanı sıra, başta 9/2. ve 107/2. maddeleri olmak üzere, eğitimle ilgili tüm konuları Kıbrıslı Türklerin münhasır yetkisi altına koyan Fasıllık 166 İlköğretim Yasasının ilgili maddelerine de aykırı olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Konuyla İlgili Gelişmelerin Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Bakımından Değerlendirilmesi

GKRY'nin konuyla ilgili karar ve uygulamaları Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının yanı sıra, bu çalışmanın başında incelemiş olduğumuz ve Kıbrıs Cumhuriyetinin taraf, dolayısıyla hukuken bağlı olduğunu gördüğümüz çeşitli uluslararası insan hakları belgelerine de aykırılık içermektedir. Öncelikle, BM Eko-

nomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesinin 13. maddesinin (3). fıkrasını ele alırsak, daha önce de belirtildiği gibi, söz konusu maddede taraf devletlerin, ana-babaların ya da –kimi durumlarda- yasal vasilerin, devlet tarafından kurulanların dışında, devletçe konmuş ya da onanmış belli eğitim ölçülerine uyan okulları seçme özgürlüklerine saygı gösterecekleri belirtilmektedir. Bu düzenlemeden yola çıkılırsa, Rum Yönetiminin, yaptığını iddia ettiği anket sonuçlarını gerekçe göstererek bir Türk ilkokulu açmama yönündeki ısrarından vazgeçmesi, okulun açılmasına olanak sağlanması, böylece hangi okula gidileceği konusunda Kıbrıslı Türklere bir tercih hakkı tanınması gerektiğini düşünmek mümkündür.

Konuyla doğrudan ilgili olan Eğitimde Ayrımcılığa Karşı Sözleşme'ye baktığımız zaman, GKRY'nin karar ve uygulamalarının Sözleşme'nin 1. maddesinin (b) fıkrasına, 3. maddesine ve 4. maddesinin (b) fıkrasına ciddi aykırılıklar içerdiği görülmektedir.

Sözleşme'nin 1. maddesinin (b) fıkrasında, ayrımcılık teriminin, herhangi bir kişi ya da grubu düşük standartlı bir eğitimle sınırlamak üzere yapılan herhangi bir ayrımı, dışlamayı, sınırlamayı ya da yeğlemeyi içerdiği belirtilmektedir. Bu düzenlemeden yola çıkılırsa, güneyde yaşayan Kıbrıslı Türk çocuklarının, Türkçe yapılan birkaç ders haricinde, anlamadıkları bir dilde eğitim görmeye zorlanmaları, üstelik Türkçe yapılan derslerin, alanı ilkokul öğretmenliği olmayan kişilerce verilmesi ve derslerin Türkçe ders kitabı olmadan yürütülmesi yönündeki uygulamanın Sözleşme'nin 1. maddesinin (b) fıkrasında tanımlanan ayrımcılık anlamına geldiği aşikardır. Diğer yandan, 3. maddede taraf devletlere eğitimde ayrımcılık içeren her türlü yasa hükmünü ve yönergeyi kaldırma ve her türlü yönetsel uygulamaya son verme yükümlülüğü getirildiği hatırlanırsa, GKRY'nin Rum ilkokulu bünyesinde göstermelik olarak Türk çocuklarına yönelik sınıf açılması kararını yürürlükten kaldırması ve bu uygulamaya son vererek Kıbrıslı Türklere Anayasa'dan kaynaklanan kendi eğitim ve öğretim kurumlarını kurma, yönetme, kendi öğretmen-

³³ Yukarıda belirtilenlerin dışında, davada, başvuruya konu oluşturan karar ve işlemlerin Anayasa'nın 1., 2/2., 18., 28., 35., 49., 57., 104., 123., 124., 125., 133., 135., 153., 179., 181. ve 186. maddeleri ile AİHS'nin 1., 13., 14. ve 17. maddelerine ve Sözleşme'ye Ek 1 Numaralı Protokol'un 2. maddesine aykırı olduğu belirtilmiştir.

lerini, müfredatı ve ders kitaplarını belirleme hakkını tanıması gerekmektedir. Bugünkü olağanüstü şartlarda bu konularla ilgili karar verme yetkisinin, faal olmayan Türk Cemaat Meclisi tarafından kullanılamayacağı kabul edilmekle birlikte, bu yetkinin, öğrenci velileri ile Kıbrıslı Türk öğretmenlerin yer alacakları bir okul encümeni tarafından kullanılması ve bu encümenin BM Barış Gücü aracılığıyla KKTC Eğitim ve Kültür Bakanlığıyla temas içerisinde olup Kıbrıslı Türklerin eğitimiyle ilgili gerekli ihtiyaçlarının karşılanması düşünülebilir. Üstelik, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının ve ilgili uluslararası sözleşmelerin açık hükümleri bir yana, Dipkarpaz Rum İlkokulu ve Ortaokulunun benzer koşullarda çalıştıkları gözönünde bulundurulduğunda, bu koşulların güneyde yaşayan Kıbrıslı Türkler bakımından yaratılması iyi niyet ilkesinin de bir gereğidir. Son olarak, Sözleşme'nin 4. maddesinin (b) fıkrasında taraf devletlerin, aynı düzeydeki tüm kamu eğitim kurumlarında eğitim standartlarının eşdeğerde olmasını ve yine sağlanan eğitimin niteliğine ilişkin koşulların eşdüzeyde tutulmasını güvence altına almayı kabul ettiklerini de hatırlatmak gerekir.

Benzer hususlar Çocuk Hakları Sözleşmesi bakımından da söylenebilir. Buna göre, Sözleşme'nin 2. maddesinin (1). fıkrasında taraf devletlerin, Sözleşme'de yazılı olan hakları yetkileri altında bulunan her çocuğa kendilerinin, ana-babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları ırk, renk, dil, ulusal ve etnik köken nedeniyle hiçbir ayırım gözetilmeksizin tanıdıkları ve taahhüt ettikleri, 28. maddesinin (1). fıkrasında çocuğun eğitim hakkını ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesini, 29. maddesinin (1). fıkrasının (c) bendinde de çocuğun eğitiminin ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşenin ulusal değerlerine ve farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesine yönelik olmasını kabul ettikleri hatırlanırsa, GKRY'nin bu konuda gerekli adımları atması uluslararası hukuktan kaynaklanan bir zorunluluktur.

Konuya AİHS ve AİHM'nin kararları açısından baktığımızda, GKRY'nin güneyde yaşayan Kıbrıslı Türklerin kendi anadilleriyle eğitim görme hakkını tanımamasının Sözleşme'nin ihlâlini oluşturduğu görülmektedir. Her ne kadar başta Belçika Dil Davası olmak üzere, AİHM çeşitli davalarla ilgili olarak verdiği kararlarda ana-babanın dil konusundaki tercihini, devletin eğitim ve öğretimde ebeveynin dinsel ve felsefi inançlarına saygı gösterme yükümlülüğü kapsamında değerlendirmese bile, GKRY'nin Türkiye'ye karşı dördüncü devlet başvurusuyla ilgili olarak Komisyon ve AİHM'nin verdiği kararlar bu konuya yeni bir boyut kazandırmıştır. Daha önce de değinildiği gibi, Komisyon, kuzeyde yaşayan Rumların, çocuklarının kendi kültürel ve etnik gelenekleri doğrultusunda, özellikle de Rumca eğitim görmeleri yönündeki meşru isteklerinin karşılanmadığını belirtmiştir. Mahkeme ise, eğitim hakkına saygının sağlanabilmesi için, 2. maddenin eğitimde kullanılacak dil konusunda bir düzenleme yapmadığına dikkat çekmiş olmakla birlikte, kuzeyde yaşayan Kıbrıslı Rumların çocuklarının eğitimlerini Rumca eğitim veren okullarda tamamlama isteklerine göndermede bulunarak, Rumca ilköğrenim olanağı sağlayan kuzeydeki yetkili otoritenin bu olanağı ortaöğrenim bakımından sağlamamasını eğitim hakkının ihlâli olarak değerlendirmiştir. Mahkeme, bu kararını esas olarak eğitimin sürekliliği ilkesine dayandırmakla birlikte, bu sürekliliğin sağlanabilmesi için anadilde eğitim yapılmasının gerekliliğini öne çıkarması dikkat çekicidir. Diğer yandan, konuyla ilgili tüm kararlarda devletin resmî dil dışında başka bir dille eğitim yaptırmak gibi bir zorunluluğunun söz konusu olmadığını belirtilmesi güneyde yaşayan Kıbrıslı Türklerin kendi anadillerinde eğitim görme haklarını doğrudan karşılar niteliktedir. 1960 Anayasasına göre Türkçe, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki resmî dilinden bir tanesini oluşturduğuna göre, GKRY'nin bu olanağı Kıbrıslı Türklerle sağlaması Anayasa'nın dışında, AİHS'den de kaynaklanan bir yükümlülüktür.

Kıbrıslı Türklerin kendi anadillerinde eğitim görme haklarının GKRY tarafından engellen-

mesi çeşitli uluslararası kuruluşların da tepkisini çekmiştir. Bu kuruluşların başında da Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu gelmektedir. Komisyon tarafından 16 Aralık 2005'te kabul edilen GKRY hakkındaki Üçüncü Ülke Raporunda, güneyde yaşayan ve anadili Rumca olmayan çocukların kendi anadillerinde eğitim almaları hususunun GKRY yetkilileri tarafından gözönünde bulundurulması gerektiğine işaret edilmiştir. Anadilde eğitim konusunda Komisyon, Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasının iki toplumlu yapısına işaret ederek, bu çerçevede Kıbrıslı Türklerle kendi anadillerinde eğitim görme hakkının tanındığını belirtmiş (par. 63) ve GKRY yetkililerine Kıbrıslı Türk öğrencilerin Anayasa'dan kaynaklanan bu haklarını güvence altına almaları yönünde çağrıda bulunmuştur (par. 67). Bunların dışında, Komisyon, GKRY yetkililerini Kıbrıs'ta yaşayan çocukların milliyet veya etnik köken temelinde doğrudan veya dolaylı ayrımcılığa uğramadan eğitim görme haklarını güvence altına alma konusunda uyarmıştır (par. 69).³⁴

Sonuç

Uzun yıllar gerek Kıbrıs Türk Liderliği, gerekse Türkiye bakımından büyük bir sorun oluşturan Dipkarpaz Rum Ortaokulunun Eylül 2004'te açılmış olmasına karşın, GKRY'nin çeşitli manevralar yaparak Limasol'da bir Türk ilkokulunun faaliyete geçmesini sürekli engellemesinin ardında çeşitli nedenler yatmaktadır. Öncelikle, Limasol'da Türk ilkokulunun açılması, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk tarafının güneydeki Türklerin sayısını artırmak, böylece Kıbrıs'ın güneyini barışçı bir şekilde yavaşça ele geçirmek siyasetinin bir aracı şeklinde değerlendirilmiştir.³⁵ Nasıl ki

son dönemlere kadar Dipkarpaz Rum Ortaokulunun açılmasına onay verilmemesinin altında Karpaz'daki Rum varlığının zaman içerisinde son bulmasını sağlayarak bölgeyi "Türkleştirmek" politikası yatıyorsa, benzer şekilde Limasol'da Türk ilkokulunun açılmasını engelleme siyasetinin gerisinde de bölgede gittikçe artan Türk nüfusun kuzeye göç etmesini sağlamak ve bölgeyi "Rumlaştırmak" politikası yatmaktadır.³⁶ GKRY'nin okulun açılmasına direnç göstermesinin bir diğer nedenini, kuzeydeki otoriteyi tanıma ve eşit statüde görme anlamına gelecek her türlü açılıma karşı olması oluşturmaktadır. Buna göre, Limasol'da Türk ilkokulunun açılması durumunda, aynen Dipkarpaz Rum İlkokulu ve Ortaokulunda olduğu gibi, bu okulun öğretmenlerinin tayininden, müfredatın ve ders kitaplarının belirlenmesine kadar okulla ilgili tüm konulardan KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığının sorumlu olması gündeme gelecektir. Bu da, bugüne kadar süregelen Rum dış politikası açısından kabul edilebilecek bir durum değildir. Zaten, Dipkarpaz Rum Ortaokulunun açılmasına karşılık olarak Limasol'daki Türk ilkokulunun açılması gerektiği yönünde KKTC yetkililerinin açıklamalarına GKRY'nin tepki göstermesinin nedeni de budur. Bundan dolayı, Kıbrıslı Rum yetkililer Dipkarpaz Rum Ortaokulunun açılmasına karşılık olarak Limasol'daki Türk ilkokulunun açılmasının öngörülmediğini,

diğini belirterek, bunun "Ankara'nın, Kıbrıs'ın tamamını kontrol etmek için 40 yıldır istikrarlı bir şekilde oynamakta olduğu iyi planlanmış bir oyunun sonucu olduğu" iddiasında bulundu. Limasol'da ilkokul açılmasının tamamen siyasi bir konu niteliğini taşıdığını savunan Papastillianu, Ankara'nın eğitim olmadan yeni köprü başları yaratamayacağını çok iyi bildiğini, Kıbrıs Türk ilkokulu kurulmasını birkaç yıl sonra ortaokulun açılmasının izleyeceğini, böyle bir gelişmenin olmasıyla Limasol'da Kıbrıslı Türklerin sayısının gözle görünür oranda artacağını ve bölgenin Türk semtinin yeniden barışçı şekilde ele geçireceğini dile getirdi. Makalenin devamında, Papastillianu, bu gelişmenin ardından uzun bir süreden beri Türklerin kuzeyde egemen, güneyde ise ortak olduklarını haykırانların korkularını doğrulamak için Baf'ta ilkokul açılması talebinde bulunmalarının ihtimal dışı olmadığını savundu. Dipkarpaz'da ortaokul açılması talebinin kabul edilmesinin tesadüf olmadığını belirten Papastillianu, yeterli öğrenci olmadığı için bu okulun 6-7 yıldan fazla yaşayamayacağını Türklerin iyi bildiklerini, buna karşılık Limasol'da bu durumun tam tersinin cereyan edeceğini, öğrencilerin sayısının sürekli artacağını, daha sonra Türk öğretmenlerin geleceğini, dolayısıyla Kıbrıs Cumhuriyetinin konuyla ilgili karar alırken siyasi kriterleri dikkate alması ve icraatlar ile olguları tartması gerektiğini ifade etti. Hristoforos Papastillianu'nun söz konusu makalesi için bkz. "Türk İlkokulu 'Dikenli' Konu", **Yenidüzen**, 9 Ocak 2005.
³⁶ Bu yöndeki bir görüş için bkz. Başaran Düzgün, "Misilleme", **Kıbrıs**, 18 Mart 2005.

³⁴ Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonunun yanı sıra, konu Avrupa Parlamentosunun (AP) da dikkatini çekmiştir. Bu çerçevede, AP Yüksek Seviyede Temas Grubu Koordinatörü Françoise Grossetete konuyla ilgili olarak KTÖS'e yolladığı mektupta, Limasol'da yaşayan Türk çocuklarının eğitim haklarıyla ve Limasol'da bir Türk ilkokulunun açılmasıyla ilgili olarak KTÖS'ün ortaya koyduğu fikirlerin olumlu olduğunu ve bu konular üzerinde düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. "KTÖS'ün, 'Kıbrıslı Türklerin Eğitim Hakkı Mücadelesi' AP Gündeminde", **Kıbrıs**, 19 Nisan 2006.

³⁵ Örneğin, Güney Kıbrıs'ta yayınlanmakta olan *Simerini* gazetesinde "Eğitim Aracılığıyla Köprü Baş" başlıklı bir makaleyi kaleme alan Hristoforos Papastillianu, Kıbrıs Türk tarafının Limasol'da bir Türk ilkokulu açılması yönündeki talebinin Rum tarafı için sürpriz olma-

bunların birbirinden farklı iki konu olduğunu, “karşılıklılık” tartışmalarının Türk ilkokulunun açılmasının önündeki en önemli sorunu oluşturduğunu dile getirmişlerdir.³⁷

Tüm bu nedenlerden ötürü Limasol’da bir Türk ilkokulu açma konusunda isteksiz olan GKRY, Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasasından kaynaklanan kendi anadillerinde eğitim görme, kendi okullarını kurma ve yönetme haklarının engellenmesine karşı uluslararası camiadan gelebilecek tepkileri önleyebilmek amacıyla, alanı ilkokul öğretmenliği olmayan bazı Kıbrıslı Türk öğretmenlerin atamasını yaparak bir Rum ilkokulu bünyesinde kimi derslerin Türkçe verildiği bir sınıf açmaya yönelmiştir. Bu duruma son verilip Kıbrıslı Türklerin Anayasa’dan kaynaklanan eğitimle ilgili haklarının hayata geçirilmesi amacıyla KTÖS’ün açtığı dava çok önemli bir adımdır. Bunun dışında, başta BM, Avrupa Konseyi (AK) ve Avrupa Birliği (AB) olmak üzere, konuyla ilgili tüm uluslararası kuruluşların konu hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Eğer Yüksek Mahkeme’de açılan davadan olumsuz bir karar çıkarsa, konuyla ilgili başvurulması gereken öncelikli uluslararası mercii AİHM’dir. AİHM’ye bireysel başvuru hakkının, AİHS’de tanınan hak ve özgürlüklerin ihlâl edilmesi nedeniyle bizzat mağdur olan kişiler tarafından iç hukuk yolları tüketildikten sonra kullanılacak bir yol olduğu gözönünde bulundurulduğunda, Mahkeme’den olumlu bir sonuç alınabilmesi, ancak Kıbrıs Türk Liderliği ile Limasol’da yaşayan Kıbrıslı Türklerin ortak hareket etmesiyle mümkün olabilir. Eğer güneyde yaşayan ve ilkokulun açılmamasından dolayı mağdur olan Kıbrıslı Türkler bireysel başvuru hakkını kullanma konusunda bilgilendirilmezlerse veya dava süresince ihtiyaç duydukları destek kendilerine verilmezse, AİHM gibi çok önemli bir uluslararası yargı organından yararlanma olanağının ortadan kalkabileceğini unutmamak gerekir.

³⁷ Anıl Işık, “Limasol’da Türk Okulu Eylülde Açılıyor”, *Kıbrıs*, 7 Nisan 2005.